

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

23 päivänä lokakuuta 2014*

Ennakkoratkaisupyyntö — Direktiivit 2003/54/EY ja 2003/55/EY — Kuluttajansuoja — Sähkön ja maakaasun sisämarkkinat — Kansallinen lainsäädäntö, jossa määritetään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa kuluttajien kanssa tehtävien sopimusten sisältö — Elinkeinonharjoittajan yksipuolisesti tekemä palveluhintojen muutos — Kuluttajille ilmoitetaan ajoissa ennen muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteista, edellytyksistä ja laajuudesta

Yhdistetyissä asioissa C-359/11 ja C-400/11,

joissa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvista ennakkoratkaisupyyntöistä, jotka Bundesgerichtshof (Saksa) on esittänyt 18.5. ja 29.6.2011 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet unionin tuomioistuimeen 8.7. ja 28.7.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

Alexandra Schulz

vastaan

Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG,

ja

Josef Egbringhoff

vastaan

Stadtwerke Ahaus GmbH,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja L. Bay Larsen sekä tuomarit J. Malenovský, M. Safjan (esittelevä tuomari), A. Prechal ja K. Jürimäe,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: hallintovirkamies V. Tourrès,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 27.2.2014 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Alexandra Schulz, edustajanaan Rechtsanwalt K. Guggenberger,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

- Josef Egbringhoff, edustajanaan Rechtsanwalt L. Voges-Wallhöfer,
  - Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG, edustajanaan Rechtsanwalt P. Rosin,
  - Stadtwerke Ahaus GmbH, edustajanaan Rechtsanwalt P. Rosin ja Rechtsanwalt A. von Graevenitz,
  - Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja B. Beutler,
  - Euroopan komissio, asiamiehinään S. Grünheid, O. Beynet, M. Owsiany-Hornung ja J. Herkommer,
- kuultuaan julkisasiamiehen 8.5.2014 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 96/92/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/54/EY (EUVL L 176, s. 37 ja oikaisu EUVL 2004, L 16, s. 74) 3 artiklan 5 kohdan ja liitteessä A olevan b ja c alakohdan sekä maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY (EUVL L 176, s. 57) 3 artiklan 3 kohdan ja liitteessä A olevan b ja c alakohdan tulkintaa.
- 2 Nämä ennakkoratkaisupyynnöt on esitetty kahdessa asiassa, joista ensimmäisessä vastakkain ovat Alexandra Schulz ja Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG (jäljempänä TWS) ja toisessa Josef Egbringhoff ja Stadtwerke Ahaus GmbH (jäljempänä SA) ja jotka koskevat sitä, että TWS:n ja SA:n väitetään käyttävän lainvastaisia ehtoja yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa kuluttajien kanssa tekemissään sopimuksissa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 93/13/ETY

- 3 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29) 1 artiklassa säädetään seuraavaa:
  - ”1. Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.
  2. Tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja eikä kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja yhteisö ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita, varsinkaan liikenteen alalla.”

Direktiivi 2003/54

4 Direktiivin 2003/54 johdanto-osan 24 ja 26 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”(24) Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kotitalousasiakkailta – – on oikeus saada määrätynlaatuista sähköntoimituksia vertailukelpoisin, avoimin ja kohtuullisin hinnoin. Jotta julkisen palvelun vaatimustaso säilyisi yhteisössä korkeana, kaikista jäsenvaltioiden tämän direktiivin tavoitteiden saavuttamiseksi toteuttamista toimista olisi ilmoitettava säännöllisesti komissiolle. – –

– –

(26) Tämän direktiivin yhtenä perusedellytyksenä on julkisen palvelun vaatimuksien noudattaminen, ja on tärkeää, että tässä direktiivissä määritellään yhteiset vähimmäisnormit, joita kaikki jäsenvaltiot noudattavat ja joissa otetaan huomioon seuraavat tavoitteet: kuluttajansuoja, toimitusvarmuus – – ja yhtäläinen kilpailun taso kaikissa jäsenvaltioissa. On tärkeää, että julkisen palvelun vaatimuksia voidaan tulkita kansalliselta pohjalta ottaen huomioon kansallinen tilanne ja noudattaen yhteisön oikeutta.”

5 Direktiivin 2003/54 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”_ _

2. Ottaen täysin huomioon perustamissopimuksen asiaa koskevat määräykset – – jäsenvaltiot voivat yleisen taloudellisen edun nimissä asettaa sähköalalla toimiville yrityksille julkisen palvelun velvoitteita, jotka voivat koskea turvallisuutta, toimitusvarmuus mukaan luettuna, toimitusten säännöllisyyttä, laatua ja hintaa – –. Näiden velvoitteiden on oltava selkeästi määriteltyjä, avoimia, syrjimättömiä ja todennettavia – –

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikilla kotitalousasiakkailta – – on niiden alueella oikeus saada yleispalvelua eli määrätynlaatuista sähköntoimituksia kohtuullisin, helposti ja selkeästi verrattavin sekä avoimin hinnoin. Yleispalvelun varmistamista varten jäsenvaltiot voivat nimetä toimituksista viime kädessä vastaavan tahon. – –

– –

5. Jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet loppukäyttäjien suojelemiseksi ja varmistettava erityisesti, että heikossa asemassa olevia asiakkaita suojellaan asianmukaisilla toimenpiteillä, jotta he muun muassa välttyisivät verkosta kytkemiseltä. Tässä yhteydessä jäsenvaltiot voivat toteuttaa toimenpiteitä syrjäseuduilla asuvien loppukäyttäjien suojelemiseksi. Niiden on varmistettava kuluttajansuojan korkea taso erityisesti sopimusehtojen, yleisen tiedottamisen ja riitojenratkaisumenettelyjen avoimuuden osalta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vaatimukset täyttävät asiakkaat voivat tosiasiallisesti vaihtaa toimittajaa. Ainakin kotitalousasiakkaiden osalta näihin toimenpiteisiin on kuuluttava liitteessä A esitetyt toimenpiteet.

– –”

6 Direktiivin 2003/54 liitteessä A, joka koskee kuluttajansuojatoimenpiteitä, säädetään seuraavaa:

”Rajoittamatta kuluttajansuojaa koskevien yhteisön sääntöjen ja erityisesti [kuluttajansuojasta etäsopimuksissa 20.5.1997 annetun] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY [(EYVL L 144, s. 19)] ja – – direktiivin 93/13 – – soveltamista, 3 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä on määrä varmistaa, että:

– –

- b) asiakkaille annetaan ajoissa tieto kaikista sopimusehtojen muuttamista koskevista aikomuksista ja heille tiedotetaan heidän oikeudestaan sanoutua irti sopimuksesta saadessaan tietää ehtojen muuttuvan. Palveluntarjoajien on ilmoitettava maksujen korotukset tilaajilleen suoraan asianmukaisena ajankohtana, kuitenkin viimeistään tavanomaisen laskutuskauden kuluessa siitä, kun korotukset tulevat voimaan. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että asiakkaat voivat vapaasti sanoutua irti sopimuksista, jos ne eivät hyväksy uusia sopimusehtoja, joista sähköisen palveluntarjoaja on niille ilmoittanut;
- c) asiakkaat saavat selkeät tiedot liittymiin sekä sähköpalvelujen käyttöön sovellettavista hinnoista ja tariffeista sekä niitä koskevien sopimusten vakioehdoista;

– –”

Direktiivi 2003/55

7 Direktiivin 2003/55 johdanto-osan 26 ja 27 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(26) Jotta julkisen palvelun vaatimustaso säilyisi yhteisössä korkeana, kaikista jäsenvaltioiden tämän direktiivin tavoitteiden saavuttamiseksi toteuttamista toimista olisi ilmoitettava säännöllisesti komissiolle. – –

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kun asiakkaat liitetään kaasuverkkoon, heille ilmoitetaan heidän oikeudestaan saada käyttöönsä määrätynlaatuista maakaasua kohtuullisilla hinnoilla. – –

(27) Tämän direktiivin yhtenä perusedellytyksenä on julkisen palvelun vaatimuksien noudattaminen, ja on tärkeää, että tässä direktiivissä määritellään yhteiset vähimmäisnormit, joita kaikki jäsenvaltiot noudattavat ja joissa otetaan huomioon seuraavat tavoitteet: kuluttajansuoja, toimitusvarmuus – – ja yhtäläinen kilpailun taso kaikissa jäsenvaltioissa. On tärkeää, että julkisen palvelun vaatimuksia voidaan tulkita kansalliselta pohjalta ottaen huomioon kansallinen tilanne ja noudattaen yhteisön oikeutta.”

8 Direktiivin 2003/55 3 artikla kuuluu seuraavasti:

”_ _

2. Ottaen täysin huomioon perustamissopimuksen asiaa koskevat määräykset – – jäsenvaltiot voivat yleisen taloudellisen edun nimissä asettaa kaasualalla toimiville yrityksille julkisen palvelun velvoitteita, jotka voivat koskea turvallisuutta, toimitusvarmuus mukaan luettuna, toimitusten säännöllisyyttä, laatua ja hintaa – –. Näiden velvoitteiden on oltava selkeästi määriteltyjä, avoimia, syrjimättömiä ja todennettavia – –

3. Jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet loppukäyttäjien suojelemiseksi ja kuluttajansuojan korkean tason varmistamiseksi ja varmistettava erityisesti, että heikossa asemassa olevia asiakkaita suojellaan asianmukaisilla toimenpiteillä, jotta he muun muassa välttyisivät verkosta

kytkemiseltä. Tässä yhteydessä jäsenvaltiot voivat toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä sellaisten syrjäseuduilla asuvien asiakkaiden suojelemiseksi, jotka on liitetty kaasuverkkoon. Jäsenvaltiot voivat nimetä toimituksista viime kädessä vastaavan tahon kaasuverkkoon liitettyjä asiakkaita varten. Niiden on varmistettava kuluttajansuojan korkea taso erityisesti yleisten sopimusehtojen, yleisen tiedottamisen ja riitojenratkaisumenettelyjen avoimuuden osalta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vaatimukset täyttävät asiakkaat voivat tosiasiallisesti vaihtaa toimittajaa. Ainakin kotitalousasiakkaiden osalta näihin toimenpiteisiin on kuuluttava liitteessä A esitetyt toimenpiteet.

--”

- 9 Direktiivin 2003/55 liitteen A, joka koskee kuluttajansuojatoimenpiteitä, sanamuoto on seuraava:

”Rajoittamatta kuluttajansuojaa koskevien yhteisön sääntöjen ja erityisesti -- direktiivin 97/7 -- ja -- direktiivin 93/13 -- soveltamista, 3 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä on määrä varmistaa, että:

--

- b) asiakkaille annetaan ajoissa tieto kaikista sopimusehtojen muuttamista koskevista aikomuksista ja kerrotaan heidän oikeudestaan sanoutua irti sopimuksesta saadessaan tietää ehtojen muuttuvan. Palveluntarjoajien on ilmoitettava maksujen korotukset tilaajilleen suoraan asianmukaisena ajankohtana, kuitenkin viimeistään yhden tavanomaisen laskutuskauden kuluessa siitä, kun korotukset tulevat voimaan. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että asiakkaat voivat vapaasti sanoutua irti sopimuksista, jos ne eivät hyväksy uusia sopimusehtoja, joista kaasun palveluntarjoaja on niille ilmoittanut;
- c) asiakkaat saavat selkeät tiedot liittymiin sekä kaasupalvelujen käyttöön sovellettavista hinnoista ja tariffeista sekä niitä koskevien sopimusten vakioehdoista;

--”

Saksan oikeus

- 10 Sähkön ja kaasun jakelusta 7.7.2005 annetun lain (Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung (Energiewirtschaftsgesetz); BGBl. 2005 I, s. 1970; jäljempänä EnWG) 36 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Energiantoimittajayritysten on niillä toimitusalueilla, joilla taataan perustoimitukset kotitalousasiakkaille, julkistettava matalajännite- ja matalapainejärjestelmiin liittyvät yleiset ehdot ja hinnat ja julkaistava ne internetissä ja suoritettava toimitukset kaikille kotitalousasiakkaille näillä ehdoilla ja hinnoilla --”

- 11 EnWG:n 39 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. -- ministeriö voi säätää -- asetuksella perustoimitusten yleisistä hinnoista. Se voi lisäksi antaa määräyksiä yleisen hinnoittelun perusteista ja rakenteesta ja säännellä hinnoitteluun liittyviä sähköntoimittajien ja niiden asiakkaiden oikeuksia ja velvollisuuksia.

2. -- ministeriö voi -- määrittellä asianmukaisesti asetuksella -- matalajännite- ja matalapainejärjestelmiin kotitalousasiakkaiden energian perus- ja varatoimituksien yhteydessä liittyvät yleiset ehdot ja vahvistaa yhdenmukaisesti sopimusehdot, määrätä sopimusten kohdetta, tekemistä ja päättämistä koskevista säännöksistä sekä asettaa sopimuspuolia koskevia oikeuksia ja velvollisuuksia.

Tällöin molempien osapuolten intressit on otettava täysimääräisesti huomioon. Edellä olevia ensimmäistä ja toista virkettä sovelletaan soveltuvin osin julkisoikeudellisiin toimitussopimuksiin lukuun ottamatta hallinnollista menettelyä koskevia säännöksiä.”

12 Tariffiasiakkaiden kaasunjakelun yleisistä ehdoista 21.6.1979 annettu asetus (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden; BGBl. 1979 I, s. 676; jäljempänä AVBGasV), jota sovelletaan asian C-359/11 taustalla olevaan pääasiaan, on kumottu kotitalousasiakkaiden peruskaasunjakeluun ja korvaavaan kaasunjakeluun matalapaineverkosta sovellettavista yleisistä ehdoista 26.10.2006 annetulla asetuksella (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz; BGBl. 2006 I, s. 2396).

13 AVBGasV:n 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Yleiset ehdot, joilla kaasuntoimittajayritysten on – – liitettävä henkilö jakeluverkkoonsa ja toimitettava kaasua yleisillä tariffihinnoilla, vahvistetaan tämän asetuksen 2–34 §:ssä. Nämä ehdot ovat osa toimitussopimusta.

(2) Tässä asetuksessa tarkoitettu asiakas on tariffiasiakas.”

14 AVBGasV:n 4 §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Kaasuntoimittajayritys toimittaa maakaasua kulloinkin voimassa olevien yleisten tariffien ja ehtojen mukaisesti. Kaasun lämpöarvo yrityksen tuotanto- ja osto-olosuhteiden mukaisella vaihteluvälillä ja asiakkaalle toimittamisen kannalta merkityksellinen kaasun lepopaine määräytyvät yleisten tariffien perusteella.

(2) Yleisten tariffien ja ehtojen muutokset tulevat voimaan vasta, kun niistä on ilmoitettu julkisesti.

– –”

15 AVBGasV:n 32 §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Sopimussuhde jatkuu keskeytyksettä, kunnes jompikumpi osapuoli irtisanoo sen yhden kuukauden irtisanomisajalla, joka päättyy kalenterikuukauden lopussa – –

(2) Jos yleiset tariffit muuttuvat tai jos kaasuntoimittajayritys muuttaa yleisiä ehtojaan tämän asetuksen mukaisesti, asiakas voi irtisanoa sopimussuhteen kahden viikon irtisanomisajalla, joka päättyy julkista ilmoittamista seuraavan kalenterikuukauden lopussa.

– –”

16 Tariffiasiakkaiden sähkönjakelun yleisistä ehdoista 21.6.1979 annettu asetus (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Elektrizitätsversorgung von Tarifkunden; BGBl. 1979 I, s. 684; jäljempänä AVBEltV) on kumottu kotitalousasiakkaiden perussähkönjakeluun ja korvaavaan sähkönjakeluun matalajänniteverkosta sovellettavista yleisistä ehdoista 26.10.2006 annetulla asetuksella (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Elektrizität aus dem Niederspannungsnetz, Stromgrundversorgungsverordnung; BGBl. 2006 I, s. 2391; jäljempänä StromGVV).

17 AVBELtV:n 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Yleiset ehdot, joilla sähköntoimittajayritysten on – – liitettävä henkilö jakeluverkkoonsa ja toimitettava matalajänniteverkosta sähköä yleisillä tariffihinnoilla, vahvistetaan tämän asetuksen 2–34 §:ssä. Nämä ehdot ovat osa toimitussopimusta.

(2) Tässä asetuksessa tarkoitettu asiakas on tariffiasiakas.”

18 AVBELtV:n 4 §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Sähköntoimittajayritys toimittaa kulloinkin voimassa olevien yleisten tariffien ja ehtojen mukaisesti sähkövirtaa – –

(2) Yleisten tariffien ja ehtojen muutokset tulevat voimaan vasta, kun niistä on ilmoitettu julkisesti.”

19 AVBELtV:n 32 §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Sopimussuhde jatkuu keskeytyksettä, kunnes jompikumpi osapuoli irtisanoo sen yhden kuukauden irtisanomisajalla, joka päättyy kalenterikuukauden lopussa – –

(2) Jos yleiset tariffit muuttuvat tai jos sähköntoimittajayritys muuttaa yleisiä ehtojaan tämän asetuksen mukaisesti, asiakas voi irtisanoa sopimussuhteen kahden viikon irtisanomisajalla, joka päättyy julkista ilmoittamista seuraavan kalenterikuukauden lopussa.”

20 StromGVV:n 1 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa säädetään yleisistä ehdoista, joita noudattaen sähköntoimittajien on suoritettava matalajänniteverkosta kotitalousasiakkaiden perussähkönjakelu yleisin hinnoin EnWG:n 36 §:n 1 momentin mukaisesti. Tämän asetuksen säännökset ovat osa perustoimittajien ja kotitalousasiakkaiden välistä perussähkönjakelusopimusta – –”

21 StromGVV:n 5 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”(2) Yleishintojen ja täydentävien ehtojen muutokset tulevat voimaan aina kuukauden alusta ja vasta niiden virallisen julkaisemisen jälkeen; julkaisemisen on tapahduttava vähintään kuusi viikkoa ennen suunniteltua muutosten voimaantuloa. Julkaisuhetkellä perustoimittajan on toimitettava asiakkaalle suunniteltuja muutoksia koskeva kirjallinen ilmoitus ja julkaistava nämä muutokset internetsivustollaan.

(3) Yleishintojen ja täydentävien ehtojen muutoksia ei sovelleta asiakkaaseen, joka irtisanoo säädetyssä määräajassa perustoimittajan kanssa tekemänsä sopimuksen ja osoittaa vaihtaneensa toimittajaa uudella tällaisella sopimuksella kuukauden kuluessa irtisanomisen tiedoksisaamisesta.”

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

Asia C-359/11

22 Hankkiessaan kiinteistön vuonna 1990 kuntayhtymältä Alexandra Schulz sitoutui kauppasopimuksessa siihen, että maakaasu on pääasiallinen energiamuoto kyseiselle kiinteistölle rakennettaviin rakennuksiin ja että Weingartenin (Saksa) kunnallinen liikelaitos Stadtwerke Weingarten toimittaa kaiken rakennusten lämmittämiseen ja lämmintä vettä varten tarvittavan kaasun.

- 23 Schulz ja Stadtwerke Weingarten tekivät vuonna 1991 kaasuntoimitussopimuksen. TWS, joka on kaasuntoimittaja ja joka vastaa tämän laitoksen toiminnasta, toimitti kyseisen kaasun Schulzille tariffiasiakkaana.
- 24 AVBGasV:n 1 §:n 1 momentin mukaisesti tässä asetuksessa säädetyt yleiset kaasuntoimitusta koskevat sopimusehdot olivat suoraan kyseessä olevan sopimuksen osa.
- 25 Kyseisen säännösten perusteella kaasuntoimittaja saattoi vaihdella yksipuolisesti kaasun hintaa ilmoittamatta tällaisen muutoksen perustetta, edellytyksiä tai laajuutta, mutta kyseisessä säännöstössä taattiin kuitenkin se, että asiakkaille ilmoitetaan kyseisestä muutoksesta ja että he voivat tarvittaessa irtisanoa sopimuksen.
- 26 TWS korotti kaasun hintaa 1.1.2005 ja 1.1.2007 välisenä aikana neljään otteeseen. Schulz riitautti vuosia 2005–2007 koskevat laskutukset ja katsoi, että kyseiset korotukset olivat kohtuuttomia.
- 27 Amtsgericht, jossa TWS esitti vaatimuksen Schulzin velvoittamisesta maksamaan kyseisten laskelmien mukaiset summat, velvoitti Schulzin maksamaan 2 733,12 euroa viivästyskorkoineen sekä oikeudenkäyntikulut.
- 28 Schulzin valitus hylättiin, minkä jälkeen hän teki Revision-valituksen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa.
- 29 Koska Bundesgerichtshof katsoo, että pääasian oikeudenkäynnin ratkaisu riippuu direktiivin 2003/55 tulkinnasta, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [direktiivin 2003/55] 3 artiklan 3 kohtaa [luettuna yhdessä liitteessä A olevan b ja/tai c alakohdan kanssa] tulkittava siten, että kansallinen laintasoinen sääntely, joka koskee hinnanmuutoksia sellaisten kotitalousasiakkaiden kaasuntoimitussopimuksissa, joiden kaasuntoimitukset tehdään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa (tariffiasiakkaat), täyttää riittävää avoimuutta koskevat vaatimukset, jos siinä ei ole ilmoitettu hinnanmuutoksen perustetta, edellytyksiä ja laajuutta mutta on varmistettu, että kaasuntoimittajayritys ilmoittaa kaikista hinnankorotuksista asiakkailleen asianmukaisena ajankohtana etukäteen ja asiakkailla on oikeus irtisanoa sopimus, jos he eivät halua hyväksyä ilmoitettuja muuttuneita ehtoja?”

Asia C-400/11

- 30 Kunnallinen sähköntoimittaja SA toimittaa Josef Egbringhoffille kaasua ja sähköä. SA korotti toimittamansa sähkön ja kaasun hintaa useaan otteeseen vuosien 2005 ja 2008 välisenä aikana. Egbringhoff riitautti vuotta 2005 koskevat laskelmat ja katsoi kyseisten korotusten olevan kohtuuttomia. Hän maksoi vuosia 2005–2007 koskevat laskut ehdollisina.
- 31 Egbringhoff nosti kanteen, jossa hän vaati SA:ta maksamaan hänelle takaisin 746,54 euroa korkoineen ja vaati vahvistettavaksi, että SA:n oli laskettava vuotta 2008 koskevien kaasun- ja sähköntoimitusten hinnat vuonna 2004 voimassa olleiden hintojen perusteella.
- 32 Koska kanne ei menestynyt alemmissa oikeusasteissa, Egbringhoff teki Revision-valituksen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa.
- 33 Kyseinen tuomioistuin toteaa sähköntoimituksesta, että kuluttajien kanssa tehtyjen sopimusten yleisistä ehdoista määrättiin riidanalaisena ajanjaksona AVBEltV:ssä ja StromGvV:ssä ja että ehdot olivat tämän säännösten mukaisesti osa tariffiasiakkaiden kanssa tehtyjä sopimuksia.

- 34 Kyseisen lainsäädännön perusteella kaasuntoimittaja saattoi muuttaa yksipuolisesti kaasun hintaa ilmoittamatta tällaisen muutoksen perustetta, edellytyksiä tai laajuutta, mutta siinä taattiin kuitenkin se, että asiakkaille ilmoitetaan kyseisestä muutoksesta ja että he voivat tarvittaessa irtisanoa sopimuksen.
- 35 Koska Bundesgerichtshof on pyytänyt asiassa C-359/11 unionin tuomioistuimelta direktiivin 2003/55 tulkintaa, se katsoo, että asiassa C-400/11 on riittävää pyytää unionin tuomioistuimelta direktiivin 2003/54 tulkintaa. Näin ollen Bundesgerichtshof on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [direktiivin 2003/54] 3 artiklan 5 kohtaa [luettuna yhdessä liitteessä A olevan b ja/tai c alakohdan kanssa] tulkittava siten, että kansallinen laintasoinen sääntely, joka koskee hinnanmuutoksia sellaisten kotitalousasiakkaiden sähköntoimitussopimuksissa, joiden sähköntoimitukset tehdään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa (tariffiasiakkaat), täyttää riittävää avoimuutta koskevat vaatimukset, jos siinä ei ole ilmoitettu hinnanmuutoksen perustetta, edellytyksiä ja laajuutta mutta on varmistettu, että sähköntoimittajayritys ilmoittaa kaikista hinnankorotuksista asiakkailleen asianmukaisena ajankohtana etukäteen ja asiakkailta on oikeus irtisanoa sopimus, jos he eivät halua hyväksyä ilmoitettuja muuttuneita ehtoja?”

Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

- 36 Unionin tuomioistuimen presidentti päätti 14.9.2011 lykätä asioiden C-359/11 ja C-400/11 käsittelyä siihen asti, kunnes asiassa C-92/11 annettaisiin ratkaisu 21.3.2013.
- 37 Asiat C-359/11 ja C-400/11 yhdistettiin unionin tuomioistuimen presidentin 7.1.2014 antamalla määräyksellä suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 38 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele kysymyksillään, jotka on käsiteltävä yhdessä, onko direktiivin 2003/54 3 artiklan 5 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin liitteen A kanssa, ja direktiivin 2003/55 3 artiklan 3 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin liitteen A kanssa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa määritetään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa kuluttajien kanssa tehtävien sähkön- ja kaasuntoimitussopimusten sisältö ja jossa säädetään mahdollisuudesta muuttaa tätä toimitusta koskevia tariffeja mutta jossa ei taata sitä, että kuluttajille ilmoitetaan ajoissa ennen tämän muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteet, edellytykset ja laajuus.
- 39 Aluksi on todettava, että kyseisten direktiivien tavoitteena on parantaa sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden toimintaa. Syrjimätön, avoin ja kohtuullisesti hinnoiteltu verkkoon pääsy on välttämätöntä, jotta kilpailu toimisi, ja tämä on sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden toteuttamisen kannalta ensiarvoisen tärkeää (ks. vastaavasti tuomio Sabatauskas ym., C-239/07, EU:C:2008:551, 31 kohta).
- 40 Kuluttajansuojaa koskevat vaatimukset ovat direktiivien 2003/54 ja 2003/55 säännösten taustalla (ks. vastaavasti tuomio Enel Produzione, C-242/10, EU:C:2011:861, 39, 54 ja 56 kohta). Nämä vaatimukset liittyvät läheisesti sekä kyseisten markkinoiden vapauttamiseen että tavoitteeseen – johon myös näillä direktiiveillä pyritään – varmistaa vakaat sähkön- ja kaasuntoimitukset (ks. vastaavasti tuomio Essent ym., C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, 59–65 kohta).

- 41 Tässä yhteydessä on todettava, että direktiivin 2003/54 3 artiklan 5 kohdassa ja direktiivin 2003/55 3 artiklan 3 kohdassa on säännökset, jotka mahdollistavat edellisessä kohdassa mainitun tavoitteen toteutumisen.
- 42 Yhtäältä näiden säännösten sanamuodosta käy ilmi, että jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet loppukäyttäjien suojelemiseksi ja varmistettava erityisesti, että heikossa asemassa olevia kuluttajia suojellaan asianmukaisilla toimenpiteillä, jotta he muun muassa välttyisivät verkosta kytkemiseltä. Tätä varten jäsenvaltiot voivat kummankin direktiivin 3 artiklan 3 kohdan nojalla nimetä toimituksista viime kädessä vastaavan tahon.
- 43 Nyt käsiteltävissä asioissa, kuten Saksan hallitus toteaa huomautuksissaan, pääasioissa kyseessä olevat toimitussopimukset ovat sellaisia sopimuksia, jotka on tehty viime kädessä vastaavien toimittajien ja sopimusta pyytäneiden asiakkaiden välillä.
- 44 Koska nämä sähkön- ja kaasuntoimittajat ovat niille kansallisen lainsäädännön nojalla asetettujen velvoitteiden puitteissa velvollisia tekemään sopimuksen sellaisten asiakkaiden kanssa, jotka ovat pyytäneet sopimusta ja joilla on siihen oikeus kyseisen lainsäädännön mukaisin edellytyksin, näiden toimittajien taloudelliset edut pitäisi ottaa huomioon, koska niillä ei ole mahdollisuutta valita toista sopimuspuolta eivätkä ne voi vapaasti päättää sopimusta.
- 45 Toisaalta erityisesti asiakkaiden oikeuksista on todettava, kuten tuomion RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180) 45 kohdassa on katsottu direktiivin 2003/55 osalta, että direktiivin 3 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava kuluttajansuojan korkea taso sopimusehtojen avoimuuden osalta. Tämä toteamus pätee myös direktiivin 2003/54 3 artiklan 5 kohtaan.
- 46 Sen lisäksi, että asiakkailla on näiden kummankin direktiivin liitteessä A olevassa b alakohdassa tarkoitettu oikeus irtisanoa toimitussopimus, heillä pitäisi myös olla oikeus vastustaa toimitushintojen muutosta.
- 47 Jotta asiakkaat voisivat tämän tuomion 43 ja 44 kohdassa tarkoitetuin edellytyksin käyttää täysimääräisesti ja tosiasiallisesti näitä oikeuksia ja tehdä kaikista seikoista tietoisina päätöksen sopimuksen mahdollisesta irtisanomisesta tai toimitushintojen muutoksen vastustamisesta, heille pitäisi ilmoittaa ajoissa ennen tämän muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteista, edellytyksistä ja laajuudesta.
- 48 Näin ollen pääasioissa kyseessä olevan kaltainen kansallinen lainsäädäntö, joka ei tällaisessa tilanteessa takaa sitä, että edellisessä kohdassa tarkoitettu tieto annetaan ajoissa, ei täytä direktiiveissä 2003/54 ja 2003/55 säädettyjä edellytyksiä.
- 49 Tuomiossa RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), joka koskee direktiivien 93/13 ja 2003/55 sääntelemiä kaasutoimitussopimuksia, unionin tuomioistuin on kylläkin katsonut, että on olennaisen tärkeää, että kuluttajalle ilmoitetaan avoimesti ennen sopimuksen tekemistä tämän kaasun toimituskulujen peruste ja muuttamistapa.
- 50 On kuitenkin todettava, että tuomioon RWE Vertrieb (EU:C:2013:180) johtaneessa tapauksessa velvollisuus tietojen antamiseen ennen sopimuksen tekemistä perustui myös direktiivin 93/13 säännöksiin.
- 51 Direktiivin 93/13 1 artiklan mukaan tämän direktiivin säännökset eivät kuitenkaan koske pakottavia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja.
- 52 Koska nyt käsiteltävissä asioissa pääasioiden kohteena olevien sopimusten sisältö määräytyy Saksan oikeuden pakottavien säännösten mukaan, direktiiviä 93/13 ei voida soveltaa.

- 53 Kaiken edellä esitetyn perusteella esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että direktiivin 2003/54 3 artiklan 5 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin liitteen A kanssa, ja direktiivin 2003/55 3 artiklan 3 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin liitteen A kanssa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa määritetään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa kuluttajien kanssa tehtävien sähkön- ja kaasuntoimitussopimusten sisältö ja jossa säädetään mahdollisuudesta muuttaa tätä toimitusta koskevia tariffeja mutta jossa ei taata sitä, että kuluttajille ilmoitetaan ajoissa ennen tämän muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteet, edellytykset ja laajuus.

Tämän tuomion ajallisten vaikutusten rajoittaminen

- 54 Siinä tapauksessa, että tässä asiassa annettavan tuomion seurauksena pääasioissa kyseessä oleva kansallinen säännöstö olisi ristiriidassa direktiiveissä 2003/54 ja 2003/55 säädettyjen avoimuutta koskevien vaatimusten kanssa, TWS ja SA ovat pyytäneet kirjallisissa huomautuksissaan, että unionin tuomioistuin viivyttää tuomion vaikutuksia 20 kuukaudella, jotta kansallinen lainsäätäjä voi mukautua tämän tuomion seurauksiin. Myös Saksan hallitus on kirjallisissa huomautuksissaan pyytänyt unionin tuomioistuinta harkitsemaan mahdollisuutta rajoittaa kyseisen tuomion ajallisia vaikutuksia.
- 55 Tämän pyyntönsä tueksi TWS ja SA ovat vedonneet vakaviin seurauksiin, jotka aiheutuisivat koko Saksan sähkön- ja kaasuntoimitusalalle. Mikäli hintamuutokset nimittäin katsottaisiin unionin oikeuden vastaisiksi, toimittajat joutuisivat maksamaan takaisin takautuvasti kuluttajien vuosien aikana maksamat summat, mikä saattaisi vaarantaa kyseisten toimittajien olemassaolon ja aiheuttaa kielteisiä seurauksia sähkön ja kaasun toimittamiselle Saksan kuluttajille.
- 56 Nämä osapuolet ovat todenneet lisäksi, että – kuten Saksan kansallisen verkkotoimialojen sääntelyviranomaisen (Bundesnetzagentur) vuoden 2012 raportista käy ilmi – 4,1 miljoonalle kotitalousasiakkaalle toimitettiin kaasua kotitalousasiakkaiden perussähkönjakeluun ja korvaavaan sähkönjakeluun matalajänniteverkosta sovellettavista yleisistä ehdoista 26.10.2006 annetun asetuksen pakottavien säännösten perusteella. Kyseisestä raportista käy ilmi myös se, että 40 prosentille 46 miljoonasta kotitalousasiakkaasta toimitetaan sähkö StromGVV:n pakollisen järjestelmän puitteissa.
- 57 Tästä on huomautettava, että ainoastaan poikkeustapauksissa unionin tuomioistuin voi unionin oikeusjärjestykseen kuuluvaa yleistä oikeusvarmuuden periaatetta soveltaen rajoittaa kaikkien asianomaisten henkilöiden mahdollisuutta vedota sen tulkitsemaan oikeussäätöön vilpittömässä mielessä perustettujen oikeussuhteiden pätevyuden kyseenalaistamiseksi. Jotta tällainen rajoittava päätös voitaisiin tehdä, kahden olennaisen edellytyksen, eli asianomaisten vilpittömän mielen ja vakavien vaikeuksien uhan, on täytyttävä (tuomio RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 58 Tarkemmin sanoen unionin tuomioistuin on tullut tällaiseen tulokseen vain hyvin täsmällisesti määritetyissä olosuhteissa erityisesti, kun vaarana ovat olleet vakavat taloudelliset seuraukset, joita aiheutuisi erityisesti vilpittömässä mielessä perustettujen sellaisten oikeussuhteiden lukuisuudesta, jotka perustuivat pätevästi voimassa olevana pidettyyn säännöstöön, ja kun on ollut ilmeistä, että objektiivinen ja huomattava epäselvyys unionin säännösten ulottuvuudesta oli saanut yksityiset ja kansalliset viranomaiset toimimaan unionin oikeuden vastaisesti (ks. tuomio Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company, C-190/12, EU:C:2014:249, 110 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 59 Vakavista vaikeuksista on todettava, että TWS ja SA ovat kyllä viitanneet kirjallisissa huomautuksissaan kansallisen verkkotoimialojen sääntelyviranomaisen vuotta 2012 koskeviin tilastoihin, joissa ilmoitetaan niiden asiakkaiden määrä, jotka ovat tehneet sopimuksen, joka liittyy yleiseen toimitusvelvollisuuteen ja

velvollisuuksiin, jotka koskevat sähkön- ja kaasuntoimitusten turvallisuutta, toimitusvarmuus mukaan luettuna, toimitusten säännöllisyyttä, laatua ja hintaa, ja johon sovelletaan pääasiassa kyseessä olevaa kansallista lainsäädäntöä.

- 60 Ei kuitenkaan ole osoitettu, että niiden oikeussuhteiden kyseenalaistamisella, joiden vaikutukset ovat jo lakanneet, järkytettäisiin taannehtivasti Saksan sähkön- ja kaasuntoimitusalaa.
- 61 Lisäksi Saksan hallitus on myöntänyt kirjallisissa huomautuksissaan, että se ei pysty arvioimaan näissä asioissa annettavan tuomion seurauksia sähkön- ja kaasuntoimitusalan yrityksille.
- 62 Tämän vuoksi on todettava, että tämän tuomion 57 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettua vakavien vaikeuksien uhkaa, jonka perusteella tämän tuomion ajallisia vaikutuksia voitaisiin rajoittaa, ei voida pitää toteen näytettynä.
- 63 Koska tämän tuomion 57 kohdassa tarkoitettu toinen edellytys ei täyty, asianomaisten vilpittömän mielen edellytyksen täyttymistä ei ole tarpeen tutkia.
- 64 Edellä esitetystä seuraa, ettei tämän tuomion ajallisia vaikutuksia ole rajoitettava.

Oikeudenkäyntikulut

- 65 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asiat seuraavasti:

Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 96/92/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/54/EY 3 artiklan 5 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin liitteen A kanssa, ja maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY 3 artiklan 3 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin liitteen A kanssa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä pääasioissa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa määritetään yleisen toimitusvelvollisuuden puitteissa kuluttajien kanssa tehtävien sähkön- ja kaasuntoimitussopimusten sisältö ja jossa säädetään mahdollisuudesta muuttaa tätä toimitusta koskevia tariffeja mutta jossa ei taata sitä, että kuluttajille ilmoitetaan ajoissa ennen tämän muutoksen voimaantuloa muutoksen perusteet, edellytykset ja laajuus.

Allekirjoitukset